# STANOVISKO GENERÁLNÍHO ADVOKÁTA PHILIPPA LÉGERA

přednesené dne 2. června 2005 [1]

1. Po věcech Heininger [2] a Schulte [3] se projednávaná žádost o rozhodnutí o předběžné otázce týká znovu výkladu směrnice 85/577/EHS Rady ze dne 20. prosince 1985 o ochraně spotřebitele v případě smluv uzavřených mimo obchodní prostory [4] ve zvláštním kontextu investic do nemovitostí uskutečňovaných jednotlivci v Německu v průběhu 90. let.

2. Věc Heininger se týkala otázky, zda se směrnice může vztahovat na smlouvy o „hypotečním úvěru", tedy na smlouvy o úvěru uzavřené za účelem financování koupě nemovitosti. Soud na tuto otázku odpověděl kladně a vyvodil z toho, že spotřebitelé, kteří uzavřeli tento typ smlouvy při podomním prodeji, disponují právem zaručeným článkem 5 směrnice od smlouvy odstoupit. Soud také upřesnil, že lhůta stanovená pro uplatnění práva odstoupit od smlouvy začíná běžet až od okamžiku, kdy dodavatel v souladu s povinností, která je mu uložena článkem 4 směrnice, poučil spotřebitele o jeho právu od smlouvy odstoupit.

3. Ve věci Schulte bylo otázkou, zda smlouva o hypotečním úvěru a smlouva o koupi nemovitosti v případě, že jsou součástí jedné a téže finanční operace, mohou spadat do rozsahu působnosti směrnice. Ačkoli Soudní dvůr dosud nevydal svůj rozsudek, navrhl jsem mu ve stanovisku, které jsem přednesl dne 28. září 2004 [5], aby na tuto otázku odpověděl záporně. Připomněl jsem, že směrnice výslovně vylučuje ze své působnosti smlouvy o koupi nemovitého majetku a že hlavním cílem finanční operace v projednávaném případě je nabytí nemovitosti.

4. Věc Schulte se týká rovněž důsledků odstoupení od smlouvy o úvěru. Jde o to, zda podle práva Společenství odstoupení od smlouvy o hypotečním úvěru může nebo

1 – Původní jazyk: francouzština.

2 — Rozsudek ze dne 13. prosince 2001, Heininger (C-481/99, Recueil, s. I-9945).

3 — Věc Schulte, C-350/03, probíhající před Soudním dvorem.

4 — Úř. věst. L 372, s. 31; Zvl. vyd. 15/01, s. 262 (dále jen „směrnice").

5 — Body 52 až 68.

musí mít za následek zrušení smlouvy o koupi nemovitosti. V tomto ohledu jsem uvedl, že vzhledem k tomu, že směrnice vylučuje ze své působnosti smlouvy o koupi nemovitostí, není možné na základě směrnice požadovat, aby se odstoupení od smlouvy o úvěru v jakémkoli ohledu dotýkalo platnosti smlouvy o koupi nemovitosti [6].

5. Projednávaná věc se netýká důsledků odstoupení od smlouvy o koupi nemovitosti, ale od samotné smlouvy o úvěru. Hanseatisches Oberlandesgericht v Brémách (Německo) se táže, zda vnitrostátní ustanovení práva může stanovit v případě odstoupení od smlouvy o úvěru povinnost spotřebitele okamžitě splatit půjčku spolu s úroky, ačkoli byla tato půjčka podle pokynů spotřebitele poukázána bankou přímo prodávajícímu nemovitosti [7].

## I – Právní rámec Společenství

6. Cílem směrnice je zaručit spotřebitelům členských států minimální ochranu v oblasti podomního prodeje.

7. Článek 1 odst. 1 tohoto předpisu zní:

„Tato směrnice se vztahuje na smlouvy, na základě kterých dodavatel dodává spotřebiteli zboží nebo poskytuje služby, uzavřené:

— v průběhu zájezdu organizovaného dodavatelem mimo jeho obchodní prostory

nebo

— v průběhu návštěvy dodavatele:

i) u spotřebitele doma nebo v bytě jiných spotřebitelů;

ii) u spotřebitele na jeho pracovišti,

neuskutečnila-li se návštěva na výslovnou žádost spotřebitele."

6 — Tamtéž, body 74 až 97.

7 — Tato otázka byla již položena ve věci Schulte. Domníval jsem se však, že byla nepřípustná z důvodu, že – podle mě – předkládající soud nedostatečně vyložil důvody vedoucí k této otázce (viz mé stanovisko ve věci Schulte, body 101 až 112).

8. Naproti tomu se podle čl. 3 odst. 2 písm. a) směrnice nevztahuje na „smlouvy o výstavbě, prodeji [koupi] nebo nájmu nemovitostí nebo smlouvy týkající se jiných práv k nemovitostem".

9. Článek 4 směrnice stanoví, že od dodavatele se vyžaduje, aby spotřebitele poučil o jeho právu odstoupit od smlouvy ve lhůtě stanovené v článku 5 směrnice.

10. Článek 5 směrnice zní:

„1. Spotřebitel má právo v souladu s postupem stanoveným vnitrostátním právem zrušit účinky [odstoupit od] svého závazku zasláním oznámení ve lhůtě alespoň sedmi dnů po datu, ke kterému mu bylo vydáno poučení uvedené v článku 4 [...].

2. Zaslání oznámení má za následek, že spotřebitel je zproštěn všech závazků vyplývajících ze zrušené smlouvy [ze smlouvy, od které odstoupil]."

11. Pokud jde o důsledky odstoupení, stanoví článek 7 směrnice, že:

„Uplatní-li spotřebitel své právo zrušit smlouvu [odstoupit od smlouvy], řídí se právní účinky tohoto zrušení smlouvy [odstoupení od smlouvy] vnitrostátním právem, zejména jedná-li se o vrácení plateb za zboží nebo provedení služeb a vráceného doručeného zboží."

## II – Vnitrostátní právní rámec

12. V Německu byla směrnice provedena do vnitrostátního práva zákonem ze dne 16. ledna 1986 o odstupování od smluv uzavřených při podomním prodeji a od podobných transakcí (Gesetz über den Widerruf von Haustürgeschäften und ähnlichen Geschäften) [8].

13. Článek 3 odst. 1 tohoto předpisu stanoví, že „v případě odstoupení je každá ze stran povinna vrátit druhé straně získaná plnění".

8 — BGBl. I, s. 122 (dále jen „HWiG").

14. Mimoto německý zákonodárce provedl směrnici 87/102/EHS Rady ze dne 22. prosince 1986, o sbližování právních a správních předpisů členských států týkajících se spotřebitelského úvěru [9], přijetím zákona ze dne 17. prosince 1990 o spotřebitelském úvěru (Verbraucherkreditgesetz) [10]. Článek 9 tohoto zákona uvádí:

„1. Kupní smlouva představuje transakci spojenou se smlouvou o úvěru, pokud úvěr slouží k financování kupní ceny a obě smlouvy musejí být považovány za hospodářský celek. O hospodářský celek jde zejména tehdy, pokud věřitel využívá spolupráce s prodávajícím při přípravě nebo uzavření smlouvy o úvěru.

2. Projev vůle spotřebitele směřující k uzavření spojené kupní smlouvy nabývá účinnosti pouze tehdy, pokud spotřebitel neodstoupí od svého projevu vůle směřujícího k uzavření smlouvy o úvěru [...].

Poučení týkající se práva odstoupit od smlouvy [...] musí obsahovat údaj, že v případě odstoupení pozbývá platnosti i kupní smlouva spojená se smlouvou o úvěru [...]. Jestliže již byla jistina úvěru čerpána a uhrazena ve prospěch prodávajícího, přecházejí na věřitele práva a povinnosti prodávajícího vůči spotřebiteli plynoucí z kupní smlouvy, pokud jde o právní účinky odstoupení [...].“

15. Článek 3 odst. 2 bod 2 VerbrKrG upřesňuje, že se některá ustanovení, zejména článek 9 tohoto zákona, nevztahují na „smlouvy o úvěru, ve kterých je úvěr podmíněn zřízením zástavního práva k nemovitosti a je poskytnut za podmínek obvyklých pro úvěry zajištěné zástavním právem k nemovitosti a jejich střednědobé financování“.

## III – Věci v původních řízeních a předběžné otázky

16. Na počátku 90. let koupila developerská společnost pozemek ve Steinenbronn, v regionu Stuttgartu (Německo), a vybudovala tam hotelový komplex zahrnující 188 bytů. Cílem této operace bylo poskytnout zákazníkům, zejména podnikatelům, možnost pobývat několik týdnů v okolí města Stuttgartu a samozásobovat se, což jim z důvodu úspor nákladů na personál umožnilo nabízet nižší sazby, než mají srovnatelné hotely. Bylo stanoveno, že tyto byty budou koupeny jednotlivci v rámci daňově výhodného režimu.

9 — Úř. věst. L 42, s. 48; Zvl. vyd. 15/01, s. 326.
10 — BGBl. I, s. 2840 (dále jen „VerbrKrG“).

17. Za účelem zajištění prodeje bytů developerská společnost spolupracovala se dvěma subjekty: národní bankou Crailsheimer Volksbank eG (dále jen „Banka"), která byla pověřena poskytováním půjček jednotlivcům, a realitní společností, která sama využívala nezávislé realitní makléře, mezi nimi i realitního makléře, zvaného „W".

18. Ve třech sporech v původních řízeních byl způsob práce makléře W. shodný: sám od sebe se představil jednotlivcům, vyložil jim možné úspory získané koupí bytu a daňovým režimem a vyzval je k podpisu smlouvy o hypotečním úvěru s Bankou. Často se ukázalo, že příjmy osob, kterých se podomní prodej týkal, nedostačovaly ke krytí měsíčních splátek, ale zprostředkovatel je ujišťoval, že daňové zvýhodnění vyrovná obtíže spojené se splácením. Tímto způsobem bylo v průběhu roku 1992 s Bankou uzavřeno několik smluv o hypotečním úvěru.

19. Nicméně činnost hotelu se rychle ukázala být prodělečnou. Různé společnosti účastnící se výstavby a provozování hotelu vstoupily do konkurzu a investoři, kteří počítali s příjmy plynoucími z pronájmu jejich bytu, také nebyli schopni půjčku splatit. Mimoto se ukázalo, že provozování bytů soukromě či jednotlivci je nemožné [11].

20. Banka se tedy rozhodla zažalovat investory u německých soudů, a zejména u předkládajícího soudu. Co se týče investorů, rozhodli se odstoupit od své smlouvy o úvěru uplatňujíce, že tato smlouva byla uzavřena při podomním prodeji ve smyslu směrnice a že je Banka v době jejího uzavření nepoučila o jejich právu od smlouvy odstoupit.

21. Hanseatisches Oberlandesgericht v Brémách, projednávající tři z těchto sporů, se domníval, že řešení závisí na výkladu práva Společenství a rozhodl se položit Soudnímu dvoru následující čtyři předběžné otázky:

„1) Je slučitelné s čl. 1 odst. 1 směrnice [...] podřídit práva spotřebitele, konkrétně jeho právo odstoupit od smlouvy, nejen existenci situace podomního prodeje ve smyslu čl. 1 odst. 1 směrnice [...], ale také takovým dodatečným podmínkám přičitatelnosti, jako je účast třetí osoby

11 — Viz předkládací rozhodnutí (s. 4 a 5).

při uzavírání smlouvy na podnět dodavatele nebo nedbalost dodavatele týkající se jednání třetí osoby v rámci prodeje při podomním prodeji?

## IV – Předmět předběžných otázek

22. Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce Hanseatisches Oberlandesgericht v Brémách obsahuje dvě kategorie otázek.

2) Je slučitelné s čl. 5 odst. 2 směrnice [...], aby byl hypoteční dlužník povinen splatit věřiteli v případě odstoupení částku půjčky uzavřené při podomním prodeji, kdy dlužník nechal tuto částku převést na účet, se kterým ve skutečnosti již nemohl disponovat?

23. První se týká podmínek odstoupení od smlouvy. Jde o to, zda použití směrnice, a zejména uplatnění práva odstoupit od smlouvy stanoveného v jejím článku 5, může být podřízeno jiným podmínkám, než je pouhá existence situace podomního prodeje ve smyslu čl. 1 odst. 1 směrnice [12].

3) Je slučitelné s čl. 5 odst. 2 směrnice [...], aby hypoteční dlužník, vázán povinností splatit úvěr z důvodu odstoupení od smlouvy z jeho strany, byl povinen učinit tak nikoli ve splátkových termínech stanovených ve smlouvě, ale okamžitě a jednorázově v plné výši?

24. Druhá se týká účinků odstoupení od smlouvy. Jde o určení, zda v případě globální finanční operace zahrnující, jako v projednávaném případě, smlouvu o hypotečním úvěru a smlouvu o koupi nemovitosti, může vnitrostátní ustanovení práva stanovit v případě odstoupení od smlouvy o úvěru povinnost spotřebitele splatit okamžitě poskytnutou částku půjčky, spolu s úroky ve výši běžné na trhu, ačkoli tato částka byla podle pokynů spotřebitele věřitelem poukázána přímo prodávajícímu nemovitosti [13].

4) Je slučitelné s čl. 5 odst. 2 směrnice [...], aby v případě povinnosti splacení v návaznosti na odstoupení od smlouvy o hypotečním úvěru hypotečním dlužníkem byl tento povinen uhradit úroky v tržní výši?"

12 — První předběžná otázka.

13 — Druhá, třetí a čtvrtá předběžná otázka.

25. Přezkoumám tyto otázky postupně.

## V – K podmínkám odstoupení od smlouvy (první otázka)

26. Podstatou první otázky předkládajícího soudu přesněji je, zda články 1 a 2 směrnice musí být vykládány v tom smyslu, že v případě účasti třetí osoby, jednající jménem nebo na účet dodavatele při sjednání nebo uzavření smlouvy, může být použití směrnice podřízeno nejen podmínce, že smlouva byla uzavřena v jedné z objektivních situací uvedených v čl. 1 odst. 1 směrnice, ale též jiným, subjektivním podmínkám, a zejména podmínce, že dodavatel věděl nebo měl vědět o jednání třetí osoby.

27. Hanseatisches Oberlandesgericht v Brémách ve svém předkládacím rozhodnutí vysvětluje, že v Německu existuje spor, pokud jde o přesné podmínky uplatnění práva odstoupit od smlouvy zavedeného směrnicí.

28. Bundesgerichtshof (Německo) se podle ustálené judikatury domnívá, že právo odstoupit od smlouvy stanovené směrnicí může být uplatněno pouze tehdy, dojde-li k podomnímu prodeji ve smyslu směrnice a tato situace podomního prodeje je přičitatelná dodavateli. Z toho vyplývá, že pokud byla smlouva uzavřena prostřednictvím třetí osoby, jako v projednávaném případě, může se spotřebitel dovolávat svého práva odstoupit od smlouvy pouze tehdy, je-li prokázáno, že dodavatel věděl, nebo přinejmenším měl vědět o jednání třetí osoby.

29. Předkládající soud, stejně jako další německé soudy, považuje tuto podmínku přičitatelnosti za neslučitelnou se směrnicí. Dodává, že pokud by musela být v projednávaném případě zachována, nemohli by žalovaní využít svého práva odstoupit od smlouvy, poněvadž zprostředkovatel W. byl posledním článkem řetězu několika samostatných společností, a byl proto Bance zcela neznámý.

30. Hanseatisches Oberlandesgericht v Brémách tak pokládá za nezbytné se Soudního dvora dotázat, zda směrnice brání sporné podmínce.

31. Podle mého názoru by Soudnímu dvoru měl umožnit krátkou odpověď na tuto otázku rozsudek ze dne 22. dubna 1999, Travel Vac [14].

14 — Rozsudek C-423/97, Travel Vac, Recueil, s. I-2195.

32. V tomto rozsudku se totiž Soudní dvůr již zabýval podmínkami uplatnění práva odstoupit od smlouvy zavedeného článkem 5 směrnice. Konkrétněji byl tázán, zda pro to, aby spotřebitel mohl uplatnit své právo odstoupit od smlouvy zavedené článkem 5 směrnice, bylo dostačující, že smlouva byla uzavřena za takových okolností, jako jsou ty popsané v článku 1 směrnice, nebo zda bylo namístě mimoto prokázat existenci dalších okolností, jako je skutečnost, že spotřebitel byl ovlivněn nebo zmanipulován dodavatelem.

33. Soudní dvůr, vycházeje z účelu směrnice, na tuto otázku odpověděl záporně.

34. V podstatě uvedl, že směrnice poskytuje spotřebiteli právo odstoupit od smlouvy za zvláštním účelem jeho ochrany proti prvku překvapení, který je vlastní podomnímu prodeji. Z preambule směrnice [15] totiž vyplývá, že pro smlouvy uzavřené mimo obchodní prostory je charakteristické, že podnět ke smluvnímu jednání zpravidla pochází od dodavatele a spotřebitel není na smluvní jednání připraven. Spotřebitel tak není schopen srovnat nabídku dodavatele s jinými nabídkami, a může se tak ocitnout v situaci, kdy není schopen posoudit veškeré důsledky svého jednání.

35. Soudní dvůr se tak domníval, že pro využití práva odstoupit od smlouvy stanoveného směrnicí je dostačující, že se spotřebitel „nachází v jedné z *objektivních* situací popsaných v článku 1 směrnice" a že „určité jednání nebo úmysl manipulace ze strany dodavatele nejsou vyžadovány" [16].

36. V důsledku toho se domnívám, že judikatura Soudního dvora brání podmínce přičitatelnosti uložené německým právem.

37. Navrhuji tak Soudnímu dvoru, aby odpověděl v tom smyslu, že v případě účasti třetí osoby, jednající jménem nebo na účet dodavatele při sjednání nebo uzavření smlouvy, nemůže být použití směrnice podřízeno jiným podmínkám nežli jsou podmínky stavené v článku 1 tohoto předpisu, a zejména podmínce, že dodavatel věděl nebo měl vědět o jednání třetí osoby.

15 — Čtvrtý bod odůvodnění.

16 — Bod 43 (námi zdůrazněno).

## VI – K účinkům odstoupení od smlouvy

38. Druhá, třetí a čtvrtá předběžná otázka se týkají účinků odstoupení od smlouvy o úvěru.

39. V tomto ohledu je potřeba připomenout, že podle článku 7 směrnice se „právní účinky zrušení smlouvy [odstoupení od smlouvy] řídí vnitrostátním právem, zejména jedná-li se o vrácení plateb za zboží nebo provedení služeb a vrácení doručeného zboží".

40. Je třeba rovněž připomenout, že podle čl. 10 prvního pododstavce ES musí členské státy přijmout veškerá vhodná obecná i zvláštní opatření k plnění závazků, které vyplývají z této smlouvy nebo jsou důsledkem činnosti orgánů Společenství. Mezi těmito akty se vyskytují směrnice, které jsou v souladu s čl. 249 třetím pododstavcem ES závazné pro každý stát, kterému jsou určeny, pokud jde o výsledek, jehož má být dosaženo [17].

17 — Viz zejména rozsudky ze dne 17. června 1999, Komise v. Itálie (C-336/97, Recueil, s. I-3771, bod 19); ze dne 8. března 2001, Komise v. Francie (C-97/00, Recueil, s. I-2053, bod 9); ze dne 7. května 2002, Komise v. Švédsko (C-478/99, Recueil, s. I-4147, bod 15), a ze dne 5. prosince 2002, Komise v. Belgie (C-324/01, Recueil, s. I-11197, bod 18).

41. V projednávané věci se Hanseatisches Oberlandesgericht v Brémách domnívá, že opatření přijatá německými orgány a zejména ustálená judikatura Bundesgerichtshof neumožňují zajistit plný účinek směrnice. Podle něj mohou tato opatření odrazovat dlužníka od uplatnění jeho práva odstoupit od smlouvy, a odporují tak cíli ochrany spotřebitelů sledovanému směrnicí.

42. To platí také pro povinnost splatit půjčku uloženou spotřebiteli (bod A níže), okamžitou povahu splacení (bod B níže) a povinnost zaplatit úroky ve výši běžné na trhu (bod C níže).

### A – *K povinnosti splatit půjčku (druhá otázka)*

43. Svou druhou otázkou se Hanseatisches Oberlandesgericht v Brémách táže, zda v případě globální finanční operace zahrnující smlouvu o hypotečním úvěru a smlouvu o koupi nemovitosti články 5 a 7 směrnice brání vnitrostátnímu ustanovení práva, které stanoví v případě odstoupení od smlouvy o úvěru povinnost spotřebitele splatit částku půjčky věřiteli, ačkoli tato částka byla podle pokynů spotřebitele poukázána věřitelem přímo prodávajícímu nemovitosti.

44. Předkládající soud připomíná, že na základě čl. 3 odst. 1 HWiG je spotřebitel povinen v případě odstoupení od smlouvy vrátit druhé straně plnění získaná na základě této smlouvy. Dodává, že Bundesgerichtshof vyvodil z tohoto ustanovení, že v takovém případě, jakým je projednávaný případ, je dlužník povinen splatit částku úvěru věřiteli i v případě, že tato částka byla poukázána přímo třetí osobě, v projednávaném případě developerské společnosti.

45. Předkládající soud se domnívá, že tato povinnost je v rozporu s užitečným účinkem směrnice. Podle něj způsobuje, že jsou spotřebiteli dále ukládány povinnosti ze smlouvy o úvěru, zatímco spotřebitel, z důvodu poukázání půjčky třetí osobě, nikdy ve skutečnosti neměl „právo svobodně nakládat" s částkou této půjčky [18].

46. Zdá se mi, že otázka předkládajícího soudu k tomuto bodu spočívá na chybném předpokladu: v projednávaném případě se nezdá být přesné tvrzení, že spotřebitel nemohl nakládat s částkou půjčky.

47. Z písemností ve spise totiž vyplývá [19], že částka půjčky byla poukázána Bankou přímo developerské společnosti z důvodu pokynů, které dal dlužník v tomto smyslu: smlouvy o půjčce podepsané žalovanými v původních řízeních výslovně stanovily, že Banka poukáže jistinu úvěru developerské společnosti, za účelem zajistit financování bytu v „boarding house". Z právního hlediska se tak spotřebitel svobodně rozhodl použít úvěr na nákup bytu a Banka se v tomto ohledu omezila na provedení jeho pokynů.

48. S ohledem na tyto skutečnosti není dobře patrné, v čem by užitečný účinek směrnice bránil povinnosti splatit půjčku uložené spotřebiteli.

49. Podle mého názoru by tomu tak mohlo být pouze tehdy, pokud by spotřebitel nezískal žádné plnění za svou platbu. V takovém případě by se příjemce platby bezdůvodně obohatil a bylo by možné si skutečně položit otázku, zda by užitečný účinek směrnice neměl bránit takovému výsledku. Nicméně v projednávaném případě je nesporné, že dlužník získal plnění za svou platbu, protože nabyl vlastnické právo k bytu v „boarding house".

50. Zdá se, že ve skutečnosti problém ve věcech v původních řízeních nevyplývá z toho, že platba byla provedena přímo třetí

18 — Předkládací rozhodnutí (s. 13 a 14)
19 — Tamtéž.

osobě. Vyplývá z toho, že spotřebitelé, aby mohli splatit půjčku Bance, museli svůj byt znovu prodat, což, jak se zdá, se ukázalo být obtížné.

51. Podle informací sdělených předkládajícím soudem [20] se totiž hodnota bytu neobyčejně snížila. Mimoto se Bundesgerichtshof odmítá domnívat, že smlouva o úvěru a smlouva o koupi nemovitosti tvoří „hospodářský celek" ve smyslu článku 9 VerbrKrG, v důsledku čehož by mohlo být připuštěno, že odstoupení od smlouvy o úvěru způsobuje automaticky zrušení smlouvy o koupi nemovitosti [21].

52. Nicméně, jak jsem již uvedl ve svém stanovisku ve věci Schulte, směrnice neobsahuje žádné ustanovení, kterého by se bylo možné v tomto bodu užitečně dovolávat.

53. Článek 3 odst. 2 písm. a) směrnice jednak výslovně vylučuje ze své působnosti smlouvy o koupi nemovitého majetku, a proto se směrnice nemůže vztahovat na smlouvu o koupi nemovitosti, i přestože je tato smlouva součástí globální finanční operace [22]. Krom toho je zřejmé, že pokud směrnice vylučuje ze své působnosti smlouvy o koupi nemovitostí, nemůže požadovat, aby odstoupení od smlouvy o hypotečním úvěru způsobovalo jakýmkoli způsobem neplatnost smlouvy o koupi nemovitosti [23].

54. Za těchto podmínek se domnívám, že užitečný účinek směrnice nebrání sporné povinnosti splatit půjčku. Navrhuji proto Soudnímu dvoru odpovědět na druhou otázku v tom smyslu, že v případě globální finanční operace, zahrnující smlouvu o hypotečním úvěru a smlouvu o koupi nemovitosti, články 5 a 7 směrnice nebrání vnitrostátnímu ustanovení práva, které stanoví v případě odstoupení od smlouvy o úvěru povinnost spotřebitele splatit částku půjčky věřiteli, pokud podle pokynů dlužníka byla tato částka věřitelem poukázána přímo prodávajícímu.

B – *K povinnosti splatit půjčku okamžitě (třetí otázka)*

55. Svou třetí otázkou se Hanseatisches Oberlandesgericht v Brémách táže, zda

20 — Předkládací rozhodnutí (s. 4 a 5).

21 — K podrobnostem této problematiky viz mé stanovisko ve věci Schulte (body 27 až 36).

22 — Tamtéž, body 51 až 68.

23 — Tamtéž, body 74 až 97.

články 5 a 7 směrnice brání vnitrostátnímu ustanovení práva, které v případě odstoupení od smlouvy o úvěru stanoví povinnost spotřebitele splatit částky poskytnuté na základě této smlouvy okamžitě věřiteli.

56. Soud vysvětluje, že podle ustálené judikatury Bundesgerichtshof je spotřebitel, který odstupuje od smlouvy o úvěru, povinen splatit úvěr nikoli ve splátkových termínech stanovených uvedenou smlouvou, ale okamžitě a jednorázově.

57. Předkládající soud se domnívá, že tato povinnost je v rozporu s užitečným účinkem směrnice. Znamená totiž okamžitou platbu značné částky, která mnohdy překračuje 50 000 eur a obecně vede k platební neschopnosti spotřebitele. Povinnost okamžitého splacení úvěru tak staví spotřebitele do méně příznivé situace, než kdyby pokračoval v plnění smlouvy o úvěru a platil měsíční splátky ve splátkových termínech. V tomto smyslu může sporná povinnost odrazovat spotřebitele od uplatnění jeho práva odstoupit od smlouvy, a zbavuje tak směrnici jejího užitečného účinku.

58. Nesouhlasím s analýzou předkládajícího soudu.

59. Je totiž známo, že podle čl. 5 odst. 2 směrnice má zaslání oznámení o odstoupení od smlouvy za následek, „že spotřebitel je zproštěn všech závazků vyplývajících ze zrušené smlouvy [ze smlouvy, od které odstoupil]".

60. Je nicméně zřejmé, že zrušení povinností spotřebitele, a sice splacení jistiny a úroků, může nastat pouze za podmínky, že věci budou uvedeny do původního stavu. Pokud by tomu tak nebylo, dlužník by se bezdůvodně obohatil a směrnice by se rychle stala pro méně úzkostlivé spotřebitele prostředkem k neoprávněnému obohacení. Povinnost okamžitého splacení částek získaných na základě smlouvy o úvěru se tak zdá být logickým důsledkem odstoupení od smlouvy o úvěru. V tomto ohledu ostatně připomínám, že článek 7 směrnice uvádí jako první příklad právních účinků odstoupení od smlouvy – které musejí být upraveny vnitrostátním právem – „vrácení" příslušných plateb za zboží nebo provedení služeb a „vrácení" doručeného zboží.

61. Tato povinnost vrácení plateb se také objevuje v některých předpisech Společenství, jako je návrh směrnice Evropského parlamentu a Rady ohledně sbližování právních a správních předpisů členských států

v oblasti spotřebitelského úvěru [24]. Tento předpis totiž stanoví, že v oblasti spotřebitelského úvěru má spotřebitel lhůtu čtrnácti dnů k odvolání svého přijetí smlouvy o úvěru. Nicméně upřesňuje, že uplatnění tohoto práva na odvolání zavazuje spotřebitele k „*současnému* vrácení částek přijatých na základě smlouvy o úvěru věřiteli" [25].

62. Za těchto podmínek se domnívám, že sporná povinnost neporušuje užitečný účinek směrnice.

63. Navrhuji proto Soudnímu dvoru, aby na třetí otázku odpověděl tak, že články 5 a 7 směrnice nebrání vnitrostátnímu ustanovení práva, které v případě odstoupení od smlouvy o úvěru stanoví, že spotřebitel má povinnost okamžitě splatit věřiteli částky, které přijal na základě této smlouvy.

*C – K platbě úroků v tržní výši (čtvrtá otázka)*

64. Svou čtvrtou a poslední otázkou se Hanseatisches Oberlandesgericht v Brémách táže, zda články 5 a 7 směrnice brání vnitrostátnímu ustanovení práva, které stanoví, že v případě odstoupení od smlouvy o úvěru je dlužník povinen věřiteli splatit nejen částky přijaté na základě této smlouvy, ale také úroky vypočtené v tržní výši z uvedených částek.

65. Soud vysvětluje, že podle judikatury Bundesgerichtshof je spotřebitel, který odstupuje od smlouvy o úvěru, povinen zaplatit věřiteli úroky z částek, které přijal na základě této smlouvy, vypočtené v tržní výši.

66. Předkládající soud se domnívá, že tato povinnost je v rozporu s užitečným účinkem směrnice. Vysvětluje totiž, že úroky mohou představovat významnou částku, pokud jako v projednávaném případě k odstoupení od smlouvy dochází za dlouhou dobu po uzavření smlouvy. Povinnost zaplatit úroky může být v důsledku toho chápána jako sankce spotřebitele z důvodu uplatnění jeho práva odstoupit od smlouvy. Jak přitom připomíná předkládající soud, Soudní dvůr rozhodl ve výše uvedeném rozsudku Travel Vac, že směrnice brání tomu, aby smlouva ukládala spotřebiteli, aby zaplatil paušální náhradu škody pouze proto, že uplatní své právo odstoupit od smlouvy.

67. Předkládající soud, jako součást německé nauky, se tedy domnívá, že povin-

24 — COM(2002) 443 konečné (Úř. věst. C 331 E, s. 200).
25 — Článek 11 odst. 3 (námi zdůrazněno).

nost zaplatit úroky může odradit spotřebitele od uplatnění jeho práva odstoupit od smlouvy, a že tak zbavuje směrnici jejího užitečného účinku.

68. Úvodem je třeba zdůraznit, že řešení stanovené výše uvedeným rozsudkem Travel Vac není možné použít v projednávaném případě.

69. V tomto rozsudku bylo totiž dotčeným opatřením smluvní ustanovení ukládající spotřebiteli povinnost zaplatit paušální náhradu škody způsobené dodavateli tím, že uplatnil své právo odstoupit od smlouvy. Soudní dvůr skutečně rozhodl, že směrnice brání platbě takové náhrady škody, jelikož znamená sankcionovat spotřebitele za to, že uplatnil své právo odstoupit od smlouvy [26]. Posoudil tento účinek za odporující ochrannému cíli směrnice, který spočívá právě v tom, aby bylo zabráněno, aby na sebe spotřebitel bral finanční závazky, aniž by na ně byl připraven [27].

70. V projednávaném případě je přitom povinnost zaplatit, uložená spotřebiteli, zcela odlišná. Jejím cílem není náhrada škody, kterou věřitel utrpěl z důvodu zrušení smlouvy. Jejím cílem je pouze pokrýt výnosy, které peníze poskytnuté věřitelem vydělaly za období, kdy byly k dispozici spotřebiteli [28]. Povinnost zaplatit, dotčená v projednávané věci, tedy není srovnatelná s tou, která byla zkoumána ve výše uvedené věci Travel Vac.

71. Po tomto upřesnění se v zásadě domnívám, že směrnice nebrání vnitrostátnímu ustanovení práva ukládajícímu povinnost zaplatit úroky ve výši stanovené právními předpisy v případě odstoupení od smlouvy o úvěru.

72. Jelikož totiž účinkem odstoupení od smlouvy je zrušení smlouvy se zpětným účinkem, zdá se normální, že jsou věci uváděny do stavu, v jakém se nacházely před uzavřením smlouvy. Vzhledem k tomu, že se má za to, že dlužník si úvěr nikdy nevzal, je logické, že vrací nejen částky, které přijal na základě smlouvy, ale také úroky, tedy výnosy, které by tyto částky vytvořily, kdyby zůstaly k dispozici věřiteli.

73. Toto řešení je ostatně přijato v některých předpisech Společenství a zejména v návrhu směrnice COM(2002) 443 konečné. Tento návrh totiž stanoví, že v případě uchýlení se k uplatnění práva odvolat přijetí návrhu

26 — Bod 58.

27 — Tamtéž.

28 — Předkládací rozhodnutí (s. 17).

smlouvy je „spotřebitel povinen zaplatit úroky dlužné za období od čerpání úvěru“ [29]. Je odůvodněno nutností zamezit zneužívání a spekulacím ze strany spotřebitelů, pokud jsou na základě smlouvy o úvěru poskytnuty značné částky [30].

74. Za těchto podmínek se domnívám, že směrnice v zásadě nebrání takové povinnosti zaplatit úroky ve výši stanovené právními předpisy, jako je povinnost zpochybňovaná v projednávaném případě.

75. Zdá se mi nicméně, že toto řešení nemůže být v projednávaném případě použito.

76. Je totiž známo, že v projednávaných věcech uplynula značná doba mezi uzavřením smlouvy o úvěru a odstoupením od ní: od smluv uzavřených v roce 1992 žalovaní v původních řízeních odstoupili až o šest let později, v roce 1998 [31]. Mimoto není sporné, že toto zpoždění v odstoupení od smluv o úvěru bylo způsobeno výlučně tím, že Banka opomněla poučit spotřebitele o jeho právu od smlouvy odstoupit [32].

77. Směrnice přitom, jak jsem vysvětlil ve svém stanovisku ve věci Heininger [33], ukládá dodavateli „zvláštní odpovědnost“. Stanoví ve svém článku 4, že se od něj vyžaduje, aby poučil spotřebitele o jeho právu odstoupit od smlouvy, a dodává ve svém článku 5, že lhůta pro uplatnění tohoto práva odstoupit od smlouvy běží až „od okamžiku, kdy bylo spotřebiteli dáno [toto] poučení“. Efektivita práva odstoupit od smlouvy zaručeného směrnicí tedy závisí výlučně na řádné péči dodavatele jednat v souladu s jeho povinností na základě směrnice.

78. S ohledem na tyto skutečnosti se domnívám, že Banka nemůže požadovat platbu úroků z prodlení, jelikož řádně neplnila svoje povinnosti. Vzhledem k tomu, že ke vzniku úroků vymáhaných po spotřebiteli došlo pouze proto, že Banka nesplnila povinnost, která pro ni vyplývá z článku 4 směrnice, nemůže být uplatněna sporná povinnost. Jak Soudní dvůr rozhodl ve věci Heininger, pokud se úvěrové instituce rozhodnou uchýlit se k podomnímu prodeji, aby nabízely své služby, „mohou snadno ochránit jak zájmy spotřebitele, tak vlastní požadavky právní jistoty tím, že splní svoji povinnost poučit spotřebitele“ [34].

29 — Článek 11 odst. 3.
30 — Viz odůvodnění, článek 11 (s. 213).
31 — Předkládací rozhodnutí (s. 5 až 8).
32 — Viz zejména písemné vyjádření Banky (bod 4).
33 — Body 60 až 62.
34 — Bod 47.

79. V důsledku toho navrhuji Soudnímu dvoru, aby na poslední předběžnou otázku odpověděl v tom smyslu, že články 5 a 7 směrnice brání použití vnitrostátního ustanovení práva, které stanoví v případě odstoupení od smlouvy o úvěru povinnost spotřebitele zaplatit úroky z částek přijatých na základě uvedené smlouvy vypočtené v tržní výši, pokud dodavatel nepoučil spotřebitele v souladu s povinností, která pro něj vyplývá z článku 4 směrnice, o jeho právu odstoupit od smlouvy ve lhůtě stanovené k tomuto účelu.

## VII – Závěry

80. Na základě výše uvedených úvah navrhuji Soudnímu dvoru odpovědět na otázky položené Hanseatisches Oberlandesgericht v Brémách následovně:

„1) Články 1 a 2 směrnice Rady 85/577/EHS ze dne 20. prosince 1985, o ochraně spotřebitele v případě smluv uzavřených mimo obchodní prostory, musejí být vykládány v tom smyslu, že v případě účasti třetí osoby, jednající jménem nebo na účet dodavatele při sjednání nebo uzavření smlouvy, nemůže být použití směrnice podřízeno jiným podmínkám, než jsou podmínky stanovené v článku 1 tohoto předpisu, a zejména podmínce, že dodavatel věděl nebo měl vědět o jednání třetí osoby.

2) V případě globální finanční operace zahrnující smlouvu o hypotečním úvěru a smlouvu o koupi nemovitosti články 5 a 7 směrnice 85/577 nebrání vnitrostátnímu ustanovení práva, které stanoví v případě odstoupení od smlouvy o úvěru povinnost spotřebitele splatit částku půjčky věřiteli, pokud podle pokynů dlužníka byla tato částka věřitelem poukázána přímo prodávajícímu.

3) Články 5 a 7 směrnice 85/577 nebrání vnitrostátnímu ustanovení práva, které v případě odstoupení od smlouvy o úvěru stanoví, že spotřebitel má povinnost okamžitě splatit věřiteli částky, které přijal na základě této smlouvy.

4) Články 5 a 7 směrnice 85/577 brání použití vnitrostátního ustanovení práva, které stanoví v případě odstoupení od smlouvy o úvěru povinnost spotřebitele zaplatit úroky z částek přijatých na základě uvedené smlouvy vypočtené v tržní výši, pokud dodavatel nepoučil spotřebitele v souladu s povinností, která pro něj vyplývá z článku 4 směrnice, o jeho právu odstoupit od smlouvy ve lhůtě stanovené k tomuto účelu."